

בענין טלטול איסור אגב היתר כשצריך למקומו

הרב יעקב גולדברג

ודינו כמוקצה שעליו. ואסור לטלטלו וכך נפסק להלכה בסימן ש"ט סעיף ה'.
במשנה דף קמא: שנינו: "נוטל אדם... כלכלה והאבן בתוכה". ובגמ' הסבירו שהכלכלה היא בסיס לדבר האסור ולדבר המותר, וכגון שהניח פירות בתוך הכלכלה. והמשנה דנה בפירות מיטנפים שא"א לנער מחמת פסידת הפירות, ולכן התירו לו לטלטל את הכלכלה.

וכתב הב"י בסימן ש"ט: "ומשמע בגמ' דהא דבעינן שיהו פירות מיטנפים ואם הם פירות שאינם מיטנפים אסור לטלטל הכלכלה דוקא כשהוא צריך לפירות או הכלכלה אבל אם הוא צריך למקום הכלכלה, מטלטלה כמות שהיא כדין אבן שעל פי חבית. ומשמע ל' שאפי' מניח האבן מדעת שרי לטלטלה מפני שנעשית בסיס לדבר האסור ולדבר המותר."

ונראה דמה שכתב "ומשמע בגמ'" כונתו לאמור בהמשך העמוד שם לענין מטלטלין תרומה טהורה עם הטמאה ועם החולין. ואוקמה רב חסדא בטהורה למטה וטמאה למעלה ובפירות המיטנפין ולא נתן לנער. ואיתא שם בגמ' — מתניתין לצורך גופו ברייתא לצורך מקומו ובמקרה זה מותר לטלטל אפי' בפירות שאינם מיטנפים, ואפי' כשהטהורה למעלה. ומלשון הגמ' — "מתניתין" משמע שכל הדינים במשנה נדונים כשצריך לגופו, ולכן העמידו את הדין של כלכלה ואבן בתוכה בפירות המיטנפים, אבל לצורך מקומו מטלטלין ועודם עליו ולא בעינן כל תנאים כמו לענין טלטול תרומה טהורה וטמאה. (עיין בתוס' שם ד"ה הכא — משמע שמדובר בבסיס לדבר האסור והמותר וא"כ הראיה היא מפורשת מעצם הדין של טלטול תרומה טהורה עם טמאה).

ראשי פרקים:

- א. הצגת הבעיה.
- ב. מחלוקת רש"י והר"ן בטעם היתר הטלטול לצורך מקומו.
- ג. טלטול איסור אגב היתר כשצריך להיתר במקום אחר.
- ד. טלטול לצורך מקומו ואח"כ רוצה להמשיך למקום אחר משום צורך המוקצה.
- ה. טלטול מוקצה אגב היתר היכן שניעור המוקצה יגרום נזק למוקצה.
- ו. טלטול עצמות וקליפים אגב פת המונח על השולחן — דיון בהסבר הגר"א.
- ז. טלטול הטבלה עד מקום התנור ונעורה שם, כשאין פת וכשיש פת. (כשצריך לגוף הטבלה).
- ח. הסבר הרא"ש להיתר הטלטול אגב הפת.

מבוא: במאמרנו התיחסנו לב' מקרים של טלטול איסור אגב היתר: 1. בסיס לאיסור והיתר; 2. "שכח" מוקצה על גבי דבר היתר. בשני מקרים אלו מצינו שהותר לטלטל כשצריך למקומו. במאמרנו נסינו להראות שקיים הבדל הן מבחינת טעם ההיתר והן מבחינה הלכתית בהיתר הטלטול לצורך מקומו בב' המקרים.

א. שבת דף קמ"ב: "מעו"ט ע"ג הכר מנער את הכר והן נופלות." ובגמ' שם: "לא שנו אלא לצורך גופו אבל לצורך מקומו מטלטלו ועודן עליו." הטעם לכך מבואר בר"ן: "אבל אם צריך למקומו להשתמש במקום שהכר שם ואם יטה הכר ויפלו שם המעות לא הועיל כלום הלכך מטלטל הכר אפי' בעוד שהמעות עליו." ומבואר בגמ' שם שמדובר בשוכח, אבל במניח נעשה הכר בסיס לדבר האסור

וכך פסק השו"ע בסימן ש"ט סעיף ג' לענין כלכלה עם פירות.

נסתפקתי לפי האמור לעיל, האם טלטול המוקצה אגב ההיתר במקרה של שכח אבן ע"פ חבית זהה מבחינת הדין ומבחינת הטעם למקרה של בסיס לדבר האסור והמותר, או לא.

ב. טעם היתר הטלטול בצריך למקומו: הר"ן בפרק נוטל הסביר, כיון שנעור המעות לא יועיל כלום שמא יפלו המעות במקום שצריך לו לכן התירו לטלטל. אמנם רש"י בדף קמ"ב. ד"ה כריתא לצורך מקומו כתב וז"ל: "שצריך למקום הכלי ועל כרחך כולו הוא צריך לסלקו משם ושוי ליה לטלטל האי אטו האי. ובד"ה אלא לצורך גופו כתב וז"ל: "שצריך לכו לשכב עליו שם ולא לסלקו לפיכך לא התירו לו ליטלו עם המעות אלא מנעורו במקומו." משמע מרש"י שהיכן שביין כה צריך לצורך שימוש ההיתר לטלטל כלי ההיתר ולא יסתפק רק בנעור המוקצה ממילא יתירו לו לטלטל המוקצה אגב ההיתר. רק היכן שלצורך שימוש בהיתר אינו זקוק כלל לטלטול ההיתר, ממילא אם מטלטל ההיתר עם המוקצה נראה שכל פעולת הטלטול מתיחסת למוקצה, לכן צריך לנער. וזה מה שכתב רש"י לצורך מקומו: "וע"כ צריך הוא לסלקו". ובד"ה לצורך גופו: "שצריך לכו לשכב עליו ולא לסלק לפיכך לא התירו לו". לפי הר"ן ההיתר אינו משום שצריך לסלקו אלא מפני שהנעור עלול למנוע ממנו את השימוש במקום, ועל כרחך שרש"י נקט טעם אחר.

ג. הנפ"מ בין רש"י לר"ן: היכן שצריך להשתמש בגוף ההיתר במקום אחר ואינו יכול להשתמש בו במקומו, לפי הר"ן יצטרך לנער המוקצה שעליו כיון שהנעור לא ימנע ממנו את השימוש בכלי ההיתר במקום האחר, אולם לפי רש"י כיון שעל כרחך צריך הוא לסלק את חפץ ההיתר והניעור לא ימנע את טלטול ההיתר התירו לו לטלטל המוקצה אגב ההיתר. ובספר התרומה כתב "לא שנו אלא לצורך

גופה שצריך לכו לישוב עליו ולחכיות למשוך יין דרך המגופה אבל לצורך מקומו מטלטל הכר עם המעות ויניח הכל למקום אחר שאם היה מנעורו שם לא היה יכול לישוב באותו מקום אבל אם לא היה צריך לישוב באותו מקום הוי איסור לטלטל הכר עם המעות אלא ינער והם נופלות". ומדחזר וכתב אבל אם לא היה צריך לישוב נראה דבא לאפוקי היכן שצריך לכו במקום אחר שאסור לטלטל וכפי שכתבנו לדעת הר"ן.

וכבר עמד על נפ"מ זו היד אפרים בגליון המג"א ס' רע"ז ס"ק ה' ע"ש.

והלבוש כתב בסימן ש"ט סעיף ג' לענין כלכלה עם פירות והאבן בתוכה: "אבל אם היה צריך למקום הכלכלה יטלטלה כמות שהיא כדי שיוכל להשתמש במקומה ואין צריך לנערה ולנער האבן ממנה דהוי סירחא יתירה שאינו צריכה. ובסעיף ה' לענין שכח מעות "אבל אם צריך למקום החכית והכר ולא תספיק לו ההטיה והניעור שהרי יצטרך גם כן אח"כ לסלק החכית והכר מאותו מקום למקום אחר כיון שצריך הוא למקומם הוי ליה הניעור סירחא שאינו צריכה.

ודבריו אלו תואמים את הסבר רש"י כפי שהוצג לעיל.

ואפשר לומר דהר"ן ורש"י לא פליגי. דהר"ן כתב את הסברו בגונא של שכח מעות ע"ג הכר ואלו רש"י מתיחס לנדון של מטלטלין תרומה טהורה עם הטמאה שהמדובר שם בפשטות במקרה של בסיס לאיסור והיתר. (כן עולה להדיא מדברי התוס' דף קמ"ב ד"ה הכא, וכן מסתבר מכך שדין זה הובא ביחד עם טלטול כלכלה עם אבן ופירות ואלו דיני שוכח נזכרים רק במשנה הבאה דף קמ"ב:) מאידך לענין מטלטלין תרומה טהורה עם הטמאה הר"ן לא כתב כלום, ואלו רש"י לא נמק כלום לענין שוכח מעות ע"ג הכר. ומצאתי לי ראייה מלשון המחבר. בסימן ש"ט סעיף ה' לענין שוכח מעות ע"ג הכר כתב וז"ל: "הא דלא שרי אלא להטות ולנער דוקא בצריך לגוף החכית והכר אבל אם צריך

רוב הראשונים שמדובר בקליפות שאינם ראויים למאכל בהמה. הרשב"א בחידושו לביצה דף ב. (ד"ה וכו"ה אומרים) הקשה מאי שנא משכח אבן ע"פ חבית דמנער את החבית ואילו לטלטל את החבית אסור וכאן התירו לסלק ואינו צריך לנער במקום (ואף שכאן מדובר בהניח כתבו הראשונים מספר טעמים מדוע אין הטבלה נחשבת כבסיס לדבר האסור ולכן אינה נאסרת בטלטול).

וחידש הרשב"א דמוקצה שיש לו חשיבות כמעט שאדם רוצה להצניעם שלא יאכרו, ואבן ע"פ חבית שהיא צריכה לבנין ואדם חס עליה וכל כיוצא בזה אזי אמרינן שבמניח נעשה בסיס גמור ובשוכח נעשה "בסיס קצת" ולכן אינו מסלק אלא מנער אבל עצמות וקליפין דלא חשיבי ואינו מצניעם כלל לעולם אין להם תורת בסיס כלל אלא מסלק הטבלה ומנערה.

חזינן מכאן שאף דיני הטלטול בשוכח הם מהלכות בסיס. בהניח הוי בסיס גמור ובשוכח "בסיס קצת". ומשמעות הדברים שאיסור הטלטול בשוכח הוא משום שההיתר משמש "כיד" למוקצה ופעולת הטלטול מתיחסת אליו. אך מכיון שהוא רק שוכח ולא מניח, אנו מיחסים את פעולת הטלטול למוקצה כל עוד שניעור בלבד היה מאפשר את שימוש ההיתר שברצוני לבצע בחפץ ההיתר. ממילא אף אם הוא צריך גם את ההיתר במקום אחר ומטלטל עבור ההיתר בכ"ז היות וההיתר הוא בסיס במקצת למוקצה יש לראות את פעולת הטלטול כמתיחסת למוקצה כיון שהיה יכול לנער. אך במקום שהניעור ימנע את שימוש ההיתר (צורך מקומו) א"כ כאן מוכח מעל לכל ספק שכל הטלטול הוא כורח המציאות בכדי לאפשר את שימוש ההיתר, ולכן במקרה זה אין אנו רואים את פעולת הטלטול כמתיחסת למוקצה ולכן מותר לטלטל. וכדבר שהוא בסיס לגמרי כגון שהניח, בכה"ג המניח "הטפיל" לגמרי את חפץ ההיתר למוקצה, וחפץ ההיתר נתפס כחלק מהמוקצה. ממילא כל פעולת הטלטול נחשבת כטלטול המוקצה.

למקום החבית והכר ולא תספיק לו הטייה והניעור יכול לטלטלם עם האבן והמעט שעליהם לפנות מקומם. והוסיף המ"ב "דצריך שיהיה לו אותו המקום פנוי לגמרי" וכ"כ הטור. והגר"א ציין כמקור את דברי הר"ן. ולמעשה דברי הר"ן כתובים להדיא בדברי המחבר. (דאם כדברי הלבוש אין מקום לומר "לפנות מקומם", דהרי ההיתר הוא משום הניעור לא ימנע את טלטול ההיתר ואף כגונא שצריך להיתר במקום אחר גם יש להתיר לדבריו).

אולם בסעיף ג' לענין כלכלה עם אבן ופירות בתוכה כתב "וה"מ כשאינו צריך אלא לפירות או לכלכלה אבל אם היה צריך למקום הכלכלה מטלטלה כמות שהיא". וכאן לא כתב המחבר לפנות מקומם.

לכן נראה לחלק בהיתר הטלטול בסעיף ג' והיתר הטלטול בסעיף ה'. בסעיף ה' לענין שכח — נאמר שהיכן שניעור המוקצה ימנע ממנו את שימוש ההיתר הרי את הטלטול בכדי לאפשר את שימוש ההיתר — היתר של פינוי מקום, ותו לא, ואילו לענין בסיס לאיסור והיתר נאמר היתר טלטול. והסיבה לכך שלענין שוכח טעם ההיתר הוא כטעם הר"ן ואילו לענין בסיס לאיסור ולהיתר טעם ההיתר כדכתב רש"י וכמו שמשמע מדברי הלבוש, ולכן אין ההיתר של פינוי מקום לכך אלא היתר טלטול כל עוד שיצטרך לטלטל את חפץ ההיתר למרות הניעור וכדמשמע מדברי רש"י. אמנם הרמב"ם כתב לענין שוכח בפרק כ"ה הי"ז: ואם צריך למקום הכר נוטל הכר והמעט שעליו. כשם שכתב המחבר בסעיף ג'. אך המחבר בסעיף ה' לא העתיק לשון הרמב"ם אלא את לשון הטור.

מהו המקום בסברה לחלק בין שוכח לבין בסיס לאסור והיתר ומדוע לא ננקוט טעם משותף לשני המקרים?

במשנה שבת קמ"ג. שנינו ב"ש אומרים מעבירים מעל השולחן עצמות וקליפין וכו"ה אומרים מסלק את הטבלה ומנערה. והסבירו

ואין היתר לטלטל מוקצה אף בכדי להשתמש במקומו.

לאור זאת ניתן להבין מדוע אין להתיר לר"ן לטלטל הכר עם המעות כשברצוני להשתמש בכר במקום אחר. כי סוף סוף הכר הוא בסיס במקצת למעות ממילא פעולת הטלטול מתיחסת אל המוקצה פרט למקרה שאין כל אפשרות של נייעור. (ועיינן חזו"א סימן מ"ז ס"ק ה).

מאידך לענין בסיס לדבר האסור והמותר כתב הטור בסוף סימן ש"י שהדבר המותר צריך להיות חשיב מדבר האסור ובאם לא, הוא בטל כלפי דבר האסור ואסור לטלטלו. דנדון כדון מניח מוקצה על ההיתר. והמשנ"ב בסימן ש"ט ס"ק ט לענין כלכלה כתב בטעם היתר טלטולה כשיש בה אבן ופירות: "אף שיש אבן בתוכה דנעשית הכלכלה בסיס לאיסור והיתר וההיתר חשיב יותר ובטל האיסור לגבה והוי כאילו אינו בסיס רק להיתר ואע"ג דמימלא מיטלטל גם האבן שרי לטלטל הכלכלה ולהגיעה למקום שירצה. ודברים אלו העתיק המשנ"ב מתוך התוספת שבת לסעיף זה.

ובודאי שאין מקום לומר לפי זה בבסיס לאסור והיתר שהכלכלה היא בסיס במקצת לאבן כיון שהפירות חשובים ודאי נראה שהכלכלה היא בעיקר בסיס לפירות וכמו שכתב המשנ"ב. וממילא היכן שמטלטל הכלכלה משום שצריך אותה במקום אחר אין לראות את פעולת הטלטול כמתיחסת אל האבן אלא אדרבה, אל הדבר החשיב יותר הוא היתר, ורק היכן שלצורך שמושו בכלכלה אין הוא זקוק כלל לטלטלה אסרו לטלטל כיון שאז נראה להדיא שהטלטול מתיחס למוקצה. ולפי זה מתבארים דברינו לעיל. דלענין בסיס לאסור והיתר ננקוט כטעמו של רש"י ויהיה מותר לטלטלה במקום שהנייעור לא ימנע את הצורך לטלטל את חפץ ההיתר וכפי הנפ"מ שכתבנו לעיל בשם היד אפרים. לעומת זאת, לענין שוכח נראה כטעמו של הר"ן שההיתר הוא רק במקרה שהנייעור ימנע

את שמוש ההיתר. ובכך ניתן לראות שרש"י והר"ן אינם סותרים זה. ובכך מיושב דיוק לשון המחבר בסימן ה' שהתירו לטלטל "לפנות מקומם" להדגיש שכל היתר הטלטול אך ורק היכן שהנייעור ימנע את שמוש ההיתר. ואילו בסעיף ג' לענין כלכלה לא כתב סיומת זאת אלא רק שיותר לטלטל כשצריך את מקום הכלכלה.!

אמנם להלכה אין לנהוג כאמור לעיל כיון שהאחרונים השוו דין אחד לשני. הלבוש כתב את טעמו הן לענין שוכח והן לענין בסיס לאסור והיתר, ומאידך המשנ"ב בסימן ש"ט ס"ק י"ב כתב טעמו של הר"ן כהסבר להיתר לטלטל הכלכלה עם הפירות והאבן כשצריך למקומה. ומקורו מהתוספת שבת לסעיף זה. ועינתי בתוספת שבת וראיתי שמקורו הוא מהתפארת שמואל בביאורו על הרא"ש בפרק ניטל ומדברי הר"ן. אכן כפי שכתבתי לעיל הן התפארת שמואל והן הר"ן כתבו נימוקם על שוכח ונתן היה לחלק בין זה לכלכלה עם פירות, אולם להלכה כיון שהמשנ"ב לא חלק קשה להקל לדינא לענין הנפ"מ שכתבתי לעיל. ד. ואפשר לומר שאף שאין להקל בנפ"מ דלעיל אף במקרה של בסיס לאיסור והיתר כפי שציינו מהמשנ"ב אכן נראה שלשורש החלוק בין בסיס לאיסור והיתר לשוכח גם המשנ"ב מודה. עיינן במשנ"ב ס"ק י' שטרח להסביר מדוע לצורך גופו ינער בבסיס לאסור והיתר (וזאת לאחר שהסביר בס"ק ט' שהכלכלה נחשבת כאלו בסיס להיתר בלבד) וז"ל: "כיון שיוכל באיזה עצה לתקן שלא יטלטל האבן לא הקילו בזה אף שהוא בסיס לאיסור ולהיתר". ומשום כך נראה לאסור גם במקרה שצריך את הכלכלה להשתמש בה בדוקא במקום אחר. אמנם נראה אף להבנת המשנ"ב יתכן שתהיה נפ"מ במקרה ונטל הבסיס משום שצריך למקומו להניחו במקום מסוים ותוך כדי כך שהבסיס (הכלכלה) בידו רוצה לטלטלה למקום שמור משום חשש הפסד המוקצה, ואלמלא חשש הפסד היה מניחו במקום קרוב יותר. נראה לומר שבבסיס

לדבר האסור והמותר יהיה מותר להמשיך ולטלטלו ובאם המדובר בשכח מעות ע"ג הכר יהיה אסור.

הנמוק לכך: לענין בסיס לדבר האסור ולדבר המותר כפי שדייקנו בלשון המחבר הותר לו לטלטל, מכיון שהוא כאילו בסיס להיתר לבדו, ממילא כשבא לטלטלו למקום שמור משום הפסד המוקצה יהיה מותר לטלטל אף את המוקצה משום הכלל של מוקצה שהגיע לידו בהיתר יכול להמשיך ולטלטלו (ועיין הכרעת המשנ"ב בנושא זה בבית"ל סוף סימן רס"ו). אולם בשוכח כפי שדיקנו הותר לטלטל לפנות מקומם, היתר הטלטול הוא רק היכן שהניעור ימנע את שמוש ההיתר והתירו לו לתת לבסיס עם המוקצה מקום חדש – לפנותם למקום אחר ממילא אף שנראה לומר שלא חייב להניח הבסיס מיד כשעוזב את המקום אלא יכול לתת לו מקום חדש, (וכך לשון רש"י: "למקום אחר") משום דזה כלול בענין פנוי מקום אבל כשרוצה לטלטלו למקום אחר רחוק יותר משום חשש הפסד המוקצה הוי כעת כתחילת טלטול ולא שייך לטלטול הקודם שהיה רק מהיתר של פנוי מקום, ולכן אינו יכול להמשיך ולטלטלו משום הכלל של מוקצה שהגיע לידו בהיתר.

מאידך בבסיס לדבר האסור והמותר הותר לו לטלטל, ורק לצורך גופו נאסר משום "כל היכא שאפשר לתקן מתקנים" (כלשון המשנ"ב סק"ט) אולם כשהגיע המוקצה לידו בהיתר ויש לו איזה שהוא צורך לקחתו למקום אחר משום הפסד המוקצה אחרי שהגיע לידו יש להתיר לטלטל משום הכלל שמוקצה שהגיע לידו בהיתר יכול להמשיך לטלטלו. דהרי גם בתחילת נטילתו הוי נטילה של היתר טלטול וממילא נתן להמשיך לטלטל.

ה. היתר נוסף של טלטול איסור אגב היתר מצינו היכן שעי" הניעור יופסד דבר ההיתר. וכך נאמר בגמ' ברך קמ"ב לענין כלכלה עם פירות ואבן בתורה כשהפירות הם רכים מותר

לטלטל הסל אף כשצריך לגופו ולא הצריכו לנער.

הרע"א הסתפק בסימן ש"י (הובאו דבריו בשו"ע עם גליון הרע"א השלם ובספר בית מאיר) לענין תיבה שיש בה אבנים טובות וכן מעות ורוצה להשתמש בתיבה אך חושש לנער משום הפסד המוקצה. וכתב שם שכן יש להסתפק לענין שכח מעות על גבי הכר ורוצה להשתמש בכר אך חושש לנער משום פסידת המוקצה. הספק הוא האם כל מה שהתירו לטלטל הוא רק משום הפסד ההיתר, אבל אם נמנע מלנער משום פסידת המוקצה, הרי הטלטול אינו נחשב כטלטול לצורך דבר המותר אלא יש להחשיבו כטלטול לצורך דבר האסור. רע"א הביא ראייה מהגהות אשרי פרק כירה שכתב לענין בטול כלי מהיכנו דאם יש בכלי דבר מותר שא"א לנערו מותר ליתן תחת הנר לקבל את השמן דהא יהיה מותר לטלטלו אגב היתרא ולא דמי לשמן דאין רוצה לנערו ולהפסידו דהוי מבטל כלי. הרי דהניעור הוי פסידא לשמן ואף על פי כן אסור לטלטל הכלי שתחת השמן לצורך מקומו כשיש בתוכו דבר מותר אלא אם כן דבר מותר נפסד ע"י הניעור. אמנם המג"א פסק בסימן ש"י סק"א שאף אם יש הפסד בניעור המוקצה מותר לטלטל. ומקורו מהב"ח שם שכתב דוקא באבן דלא חשיב אמרינן דאין לטלטל אם הפירות לכתחילה היכא דאפשר לנערו ולהשליכו לחוץ אבל שאר דבר כגון מחתה שיש עליה אפשר שהוא מותר ושכרי עצים אע"פ דאפר חשיב טפי משכרי עצים מ"מ גם שכרי עצים חשוכים דראויין להסקה ולא החמירו עליו לנערן כיון דאית בהו הפסד ממון דכשמשליכן ילכו לאיבוד הילכך לא החמירו עליו כלל לנער.

ונראה מלשון הב"ח שדבריו מתיחסים רק לבבסיס לדבר האסור והמותר. לפי הסברנו לעיל הרי חובת הניעור במקרה זה אינה מדינא, משום דהוי כבסיס להיתר. לכן פעולת הטלטול מתיחסת להיתר, ורק היכא שאפשר לתקן מתקנין שלא יטלטל המוקצה. (לשון המ"ב

סק"י) לכן היכן שיש הפסד כתוצאה מניעור המוקצה לא החמירו עליו לנער.

אבל בשוכח מעות ע"ג הכר ורוצה להשתמש בכר וחושש לנער משום הפסד המעות יש לאסור, דבענין זה אין חובת הניעור נדונית כחומרא בלבד, בגדר של "היכן שאפשר לתקן מתקנין". והסיבה לכך היא לא ראינו לעיל לפי הרשב"א שהכר נחשב כבסיס קצת למעות ולכן הטלטול מתיחס למעות ואלמלא הרעיון של בסיס קצת היה מותר לטלטל כמו שהתירו לדעתו לטלטל הטבלה עם הקליפין אפי' ללא פת וכל ההיתר לטלטל הוא רק במקרה שצריך מקומו וכפי שהוסבר לעיל בשם הר"ן. ממילא אף כשיש הפסד למוקצה אין להתיר כיון שסוף סוף פעולת הטלטול מתיחסת למוקצה ואין להתיר טלטול מוקצה משום הפסד רק במקרה שבהול מאד ע' סימן של"ד במ"ב סק"ז.

ובכך ניתן היה ליישב את קושית התה"ד על המג"א ס' ש"י סק"ח מדוע אין מניחין למג"א כלי תחת הנר לקבל את השמן, "כיון שיפסיד השמן בניעור א"צ לנער לפי דעתו בסימן ש"י סעיף ח". לפי דברינו, המג"א מיושב היטב. כל חידושו הוא רק בבסיס לדבר האסור והמותר אבל היכן שכח אין להתיר טלטול היכן שהניעור יגרום הפסד למוקצה. אמנם הפמ"ג בא"א סימן ש"י סק"ח התיר להדיא לטלטל בכה"ג אף בשוכח. עיי"ש. וכך משמע במ"ב בשער הציון ס' ש"ט סקי"ז כמו הפמ"ג ולא חילק כדברינו.

ו. בסימן ש"ח סעיף כ"ז נפסק: שעצמות וקליפים שאינם ראויים למאכל בהמה מנער את הטבלה אבל אם צריך למקום השולחן אפי' אין עליה אלא דברים שאינם ראויים למאכל בהמה מותר להגביה ולטלטלם. וכן אם יש פת על השולחן מותר להגביה הטבלה ולטלה עם הקליפים שהם בטלים אגב הפת". ויש לחקור מהו סיבת ההיתר כשיש פת על השולחן.

עיי' בגר"א שם ד"ה ואם יש שכתב וז"ל: "קמ"ב א". וכונתו, לגמ' לענין כלכלה עם

פירות והאבן בתוכה שסיבת היתר הטלטול משום דהוי בסיס לדבר המותר ולדבר האסור, ומשמע שיסוד ההיתר כשיש פת משום דהוי בסיס לדבר האסור והמותר. ולפ"ז חל כאן הכלל האמור בגמ' לענין פירות ואבן, דאם אפשר לנער צריך לנער. לכאורה צ"ע הרי גם בכה"ג כשיש פת כל ההיתר לגר"א רק אם א"א לנער כגון בצריך למקומו אבל בצריך לגופו א"א לטלטל כיון שיכול לקחת הלחם ולנער הקליפות וא"כ מה התוספת שנאמרה היכן שיש פת לעומת היכן שאין פת לפי ביאור הגר"א, וכן צ"ע לגר"א לשון המחבר שסיים שהם בטלים אגב פת. מאי אתא לאורויי?

לאור מה שנכתב לעיל נראה להוכיח מכאן שדעת הגר"א שקים הבדל מהותי בין טלטול בסיס לדבר המותר והאסור לבין שכח (בקליפות אפי' בהניח — דינו כשכח ונאמרו על כך מספר נימוקים בראשונים. עיי' במג"א ש"ח סק"נ). ולכן פרט המחבר לפי דעת הגר"א את האפשרויות השונות בטלטול השולחן עם הקליפות. ויש מספר נפ"מ כפי שצינו לעיל.

ז. אמנם עיי' בב"י סימן סימן ש"ח ד"ה ופירוין דף סה: שכתב, שכשאינן פת א"א לטלטל רק לנער, ואילו עם פת ניתן לטלטל. לפי פירוש הגר"א הרי נפ"מ זו לא קיימת. דהרי גם בבסיס לדבר האסור ומותר צריך מקודם לנער לאחר שיטול את הפת. הבית יוסף לימד אחרת את טעם ההיתר כשיש פת. וראה להלן אות ח.

ונראה לקיים נפ"מ זאת "בחלקה" אף לגר"א.

עיי' בבאה"ל ש"ח סעיף כ"ז ד"ה "מנער את הטבלה" שהביא מהרמב"ן שמותר לטלטל את הטבלה אף ללא פת עד מקום התנור ולנער שם ואילו מדעת השו"ע והסמ"ג משמע שמנערה במקומה. וסיים "והדבר הזה תלוי בב' התירוצים שרשב"א בחידושו". עד כאן לשונו.

ונראה דכונתו לחידושו בביצה דף ב. ד"ה וב"ה אומרים כתב וז"ל: "וא"ת היאך מסלק

את הטבלה והתנן בפ' נוטל מעות שעל הכר
מנער את הכר והם נופלין מאליהן אבל
בטלטול אסור. (הרשב"א גרס מסלק ואלו
הטור ס' ש"ח גורס במשנה נוער את הטבלה
ולפ"ז לא קשיא מדי). ועוד תנן אבן שעל פי
חבית מטה על צידה והיא נופלת הא לטלטל
החבית ולנוער את האבן ממנה אסור. ותירצו
התוס' דהכא כשהיה צריך למקום הטבלה
וכדאמרין התם לא שנו אלא לצורך גופן
וכו". והרשב"א בהמשך הדברים כתב
"ומסתברא שאין אומרים בסיס אלא בנר שיש
לו חשיבות בסיסות קצת" כמעות שעל הכר
שאדם רוצה להצניעם כדי שלא יאבדו ואבן
על פי חבית נמי לפי שהיא צריכה לבנין ואדם
חס עליה שלא תאבד וכן שלא תתקלקל
ותשבר אם תעמוד במקום כאבני גזית
ודומיהם... הלכך במניח נעשה בסיס גמור
ובשוכח נעשה בסיס קצת והלכך אינו מסלק
אלא מנער והן נופלים מאליהם אבל עצמות
וקליפים דלא חשיבי ואינו מצניעם כלל
לעולם אין להם תורת בסיס ואע"פ שהניחם
על השולחן שלא יטנף את הבית לא לצורך
עצמם הניחם שם ולא להצניעם מחמת
חשיבותם הלכך אין הטבלה בסיס להם כלל
אלא מסלק את הטבלה ומנערה.
אלו הם ב' תירוצי הרשב"א שאליהם רומז
המשנ"ב. לתירוצ קמא ינער במקום, ולתירוצ
בתרא יכול לסלק עד לתנור ולנער שם.
ומשמע מהמשנ"ב שאף לתירוצ בתרא
שאינן הטבלה נעשית בסיס קצת לקליפות יכול
לסלק ולנער, אולם לא לטלטל. כלומר שיכול
לנער ליד התנור, אבל לקחת את הטבלה עם
הקליפים לחדר אחר אינו יכול. דהרי המשנה
לגירסת הרשב"א לא כתבה מטלטלם ועודם
עליו כפי שנאמר בגמ' כשצריך למקום הכר
אלא כתבה "מסלק הטבלה ומנערה".
והרמב"ן הוסיף עד למקום התנור. ואילו היה
הדין לרשב"א זהה עם צריך למקומו המשנה
היתה צריכה לכתוב מטלטל את הטבלה עם
הקליפות.

וההסבר לכך: כפי שכתבנו לעיל בהסבר

דברי הרשב"א הרי כל האיסור בטלטול הכר
הוא משום שהכר הנו בסיס במקצת למעות,
לכן נתפס הטלטול כמתיחס למוקצה, אבל
בקליפות, הרי אין הטבלה משמשת להם
ונטפלת להם במקצת אדרבה כפי שכתב
הרמב"ן כל מה שנותן הקליפות היא בכדי
לסלקם לכן כשלוקח לסלק אין הטלטול
מתיחס למוקצה. פעולה זו של סילוק ע"י
הטבלה אינה מחשיבה את הטבלה כיד של
המוקצה. אמנם זה הכל כשהטלטול הוא
טלטול למטרת נעור במקום שבדרך כלל
מנערם אבל לא נאמר פה היתר טלטול כללי
והיכן שהוא מטלטל למקום אחר שלא למטרת
סילוק כאן גם הרשב"א יודה שאסור דבכה"ג
נראה שהטלטול הוא לצורך המוקצה ומתיחס
אליו כשאינו צריך למקומו.

המחבר חלק עם הרשב"א ולדעתו צריך
לנער במקומו את הטבלה כמו במעות ע"ג
הכר. ונראה שאין הוא חולק על הרעיון
שכתוב ברשב"א אלא אינו מחלק בין סוגי
המוקצה ולדעתו הטבלה נחשבת כבסיס
במקצת לקליפות.

ונראה לומר דהגר"א הבין דעד כאן לא
פליג המחבר עם הרשב"א רק בגונא של שוכח
אבל היכן שהניח פת הטבלה היא בסיס לאסור
והיתר אף המחבר סובר שמותר לטלטל
כלומר לסלק עד לתנור ולנער שם הקליפים.
אף כשלא צריך למקומו. ובוזה יהיה הברל
לגר"א בין אם יש פת, על הטבלה לבין אם אין
פת.

הסבר החילוק (כפי שצינו לעיל): הרי
בבסיס לדבר האסור והמותר אין חובת הנעור
משום שהבסיס נחשב כבסיס במקצת, וממילא
האיסור לטלטלו מעיקר הדין מחמת
שהטלטול מתיחס למוקצה. אלא, כל חובת
הניעור היא כפי שהסביר המשנ"ב "דכל היכא
דאפשר לתקוני מתקנים" ולכן נראה לומר
דמכיון שהטלטול אינו מתיחס למוקצה יודה
המחבר (אליבא דגר"א) לרשב"א שלא דרשו
ממנו ניעור אחר מכפי מה שרגיל תמיד לנער
ליד התנור ורק היכן שמטלטל למקום אחר

יאסר עליו גם לגר"א אף אם יש פת דאז א"א להחשיב את הטלטול למטרת נעור כנעור דהרי אינו מטלטל לנער ועל כן לא התירו לטלטל מבלי שינער דכל היכא דאפשר לתקן מתקנין. (עפ"י דברי המשנב' ש"ט ס"ק י') אך אם אין פת על הטבלה אינו יכול לטלטל כלל למחבר אלא מנערה במקומה. וכפי שדייק הביה"ל.

ח. הסבר הרא"ש להיתר טלטול הטבלה עם פת: הרא"ש בתשובותיו כלל כ"ב כ' הסביר דינו של שמואל בגמ' קמג. לטלטל גרעינים של תמרי פרסייתא אגב ריפתא בב' אופנים: א. הגרעינים לא חזי כלל, אך הם בטלים לגבי פת. אבל כל מילי לא בטלי לגבי פת. ומבואר ברא"ש שאף דקי"ל דלא אמרו ככר או תינוק אלא למת בלבד ישנם ב' יוצאי דופן: [א] קליפות דהם מתבטלים אגב הפת וכאן קים ההיתר של ככר או תינוק; [ב] כלי שמלאכתו לאיסור דמותר לטלטלו אגב פת מחמה לצל.

ובהמשך התשובה מנה הרא"ש י' אופני טלטול: בדרך הג' הזכיר ההלכה של טלטול מוקצה המונח ע"ג ההיתר בגוונא דלא הוי בסיס (כגון לאיסור והיתר) שמותר רק כשצריך למקומו וכמו שמבואר בגמ' לענין כלכלה, ובדרך ה' כתב: הוא שהתירו לטלטל האיסור על ידי היתר שעליו וזה הותר במת בלבד ע"י ככר או תינוק אע"פ שהתירו עצמות או קליפין או גרעינין של תמרה אגב ריפתא משום דלא חשיבי ובטלי לגבי פת כדפרישנא לעיל.

מבואר מדברי הרא"ש שיסוד ההיתר של טלטול קליפות גרעינים אגב פת חלוק לחלוטין מהדין של כלכלה עם אבן ופירות. דהדין של כלכלה זהו מהלכות של "בסיס" ככהאי גוונא שאין לו דין בסיס לאסור, ובעינין לתנאי של "צריך למקומו" בכדי שיהיה מותר לטלטלו ואילו היתר טלטול קליפות גרעינים אגב פת זהו מהדין של ככר או תינוק למת דכאן בטלים הקליפות לגבי הפת ומותר לטלטל הטבלה עם הקליפות והפת אף שלא צריך למקומו. וכמו שהתירו בככר למת

לטלטל בשביל לסלק המוקצה אף כאן יהיה מותר לטלטל אם ברצונו להוציא המוקצה. וכמו שהיה סבור ר' יוחנן בגמ' קמ"ב: דמותר לטלטל דיסקיא מלאה מעות ששכחו בסרטיא אגב פת אך בזה נחלקו עליו דלא אמרו ככר או תינוק אלא למת בלבד.

לפי דברי הרא"ש יהיו מדוקדקים יותר דברי המחבר מאשר לפי דברי הגר"א.

(א) המחבר כתב דאם יש פת מותר להגביה הטבלה ולטלטלה... שהם בטלים אגב הפת אם בא להשמיע פה סיבת ההיתר הכללי של טלטול מוקצה אגב דבר היתר כשאינו בסיס היה ראוי לומר זאת בסימן ש"ט כשרן בהלכות אלו ושם לא הזכיר זאת.

(ב) המחבר השמיט כאן התנאי אם היה צריך למקומו ולגר"א נצטרך לומר שסמך על מה שביאר בסימן ש"ט. וכך הסביר המג"א נ"א את דברי המחבר ע"פ דברי הרא"ש בתשובתו.

לסיכום: אליבא דגר"א כשיש פת הוי כמו כלכלה עם פירות ואבן ומותר רק כשמטלטל לצורך דבר ההיתר ואלו לרא"ש מותר ככה"ג אף כשכל רצונו לסלק המוקצה, משום שהמוקצה בטל לפת.

יש להקשות אליבא דרא"ש מדוע כשאין פת לא נתן לטלטל הטבלה רק בהתאם לכללים של טלטול מהצד והרי לענין ככר או תינוק למת פסקו האחרונים דלאו דוקא ככר או תינוק אלא אף שאר חפץ שמותר לטלטל (משנ"ב והגר"ז שי"א א') וא"כ אף ללא פת נטלטל הקליפות אגב הטבלה שהא תשמע בגדר כיכר או תינוק? ואפשר לומר: דכבר הקשה הרע"א בגליון השו"ע שי"א א' מדוע המיטה בעצמה לא תחשב ככר או תינוק, וצ"ל שכיון שהמיטה משמשת את המת הרי היא כטפילה לו ודוקא כלי שלא נטפל למת אזי נתן להחשיב את עיקר הטלטול כמתיחס לכלי. וממילא ה"ה בענינינו טבלה או מפה שעשויה להניח ומשמשת את הניתן עליה א"א להחשיבה כככר או כתינוק.